

ŚWIATOWIT

POŚWIĘCONY ARCHEOLOGII PRZEDDZIEJOWEJ

I BADANIOM

pierwotnej kultury polskiej i słowiańskiej

WYDAWANY STARANIEM

ERAZMA MAJEWSKIEGO.

37 ilustracyi w tekście i XI tablic).

WARSZAWA.

Skład Główny w Księgarni E. Wendego i S-ki, Krak.-Przedmieście № 9.

—
1899.

H. Stogowski

SPIS RZECZY.

	<i>Str.</i>
Słowo wstępne	I
CZĘŚĆ PIERWSZA. Badania oryginalne.	
Jaskinie okolic Ojcowa pod względem topograficznym, opisał St. J. Czarnowski	1
Grociki dłutowate polskie do strzał przedhistorycznych, przez Erazma Majewskiego	13
Kurhany kamienne w pow. Lidzkim (gub. Wileńska), opisał Wandalin Szukiewicz	32
Zabytki przeddziejowe w Jastrzębcu (pow. Stopnicki), napisał Erazm Majewski	38
Zabytki przeddziejowe w Żernikach Dolnych, w powiecie Stopnickim, opisał Erazm Majewski	52
Sprawozdanie z wycieczek archeologicznych w Kieleckiem w r. 1897, przez Erazma Majewskiego	62
Wykopaliska w Horodnicy na Pokuciu, przez Zygmunta Glogera	67
Toporki rogowy i kamienny ze wsi Borowe na Kurpiach, przez E. Majewskiego	69
Przedmioty brązowe, znalezione nad Niemnem i Merezanką, napisał Wandalin Szukiewicz	70
Prośba, przez Erazma Majewskiego	75
CZĘŚĆ DRUGA. Przegląd archeologiczny.	
Odkrycia archeologiczne, dokonane w Prusiech Wschodnich i Zachodnich w ciągu dwulecia 1895 i 1896, napisał E. Majewski	79
Wiek miedziany w Chaldei i zagadka brązu, przez E. M.	83
Rozbiór chemiczny bronzów przeddziejowych zachodnio-pruskich, przez Ottona Helma.	87
O właściwej metodzie badania starożytności słowiańskich, przez E. Majewskiego	92
Kilka wiadomości o wykopaliskach, przez Hieronima Łopacińskiego	99
Nóż sybirski, szkic Wacława Sieroszewskiego	105
Biblioteka badacza starożytności przeddziejowych, przez Erazma Majewskiego	112

ROZBIORY i SPRAWOZDANIA.

	<i>Str.</i>
Bogusławski W.: Dzieje Słowiańszczyzny (Erazm Majewski)	118
Hoernes M. dr.: Dzieje pierwotne sztuki plastycznej w Europie (Salomon Reinach)	124
Piekosiński Fr. dr.: Ludność wieśniacza w dobie Piastowskiej (E. Majewski)	128
Antonowicz W. prof.: Mapa archeologiczna gub. Kijowskiej (Ksawery Chamiec)	135
Penka Karol: Zur Paläoethnologie Mittel- und Südeuropas (E. Majewski) .	146
Turner W.: Early Man in Scotland (N.)	149
Niederle Lubor dr.: O povodu Slovanu (B. W. Kor.)	150
Karłowicz J. dr.: Gwara Kaszubska (M.)	153

Z MUZEÓW.

Wykaz muzeów archeologicznych w Niemczech, Francyi i Szwajcaryi . .	155
Muzeum archeologiczne w Wilnie	157
Tak się rozpraszają zabytki krajowe	159
Nowe muzeum w Magdeburgu. — Popielnice twarzowe. — Z Kalisza. — Nowe stacye krzemienne	160
Sprawa muzeum miejskiego w Warszawie (B. W. Kor.)	163
Prawo i rozporządzenia, dotyczące wykopalisk (Szczęsny Jastrzębowski) .	171

DROBNE WIADOMOŚCI.

Podział czasów przeddziejowych w Skandynawii. — Chronologia epoki bronz. w Bawaryi. — Próba chronologii Rosyi południowej. — Napoje fermentowane. — Monety arabskie nad Wisłą. — Odkrycia w Schwei- zersbildzie	173
Bibliografia archeologii przeddziejowej polskiej, zebrał Szczęsny Ja- strzębowski	177
Literatura. Ważniejsze prace z ostatniego dwulecia	196
Skorowidz treści tomu I-go oraz spis autorów, wymienionych w tomie I-m	205

Le Havre. Mus. archéol.
 Le Mans, Mus. archéol.
 Lille. 1) Mus. archeologique.
 2) Mus. des antiquités.
 Lyon. Mus. archeol.
 Mâcon. Musée d'Archeologie.
 Marseille. Musée.
 Melun. Musée (archeol.)
 Mende. Mus. d'antiq. locales.
 Montpellier. Cabinet de la Société archéologique.
 Paris. 1) Mus. nation. du Louvre.
 2) Musée du Trocadéro.
 Périgueux. Mus. d'antiquités, de peinture et de sculpt.
 Poitiers. Mus. les beaux arts et d'archéol.
 Quimper. Mus. departamental d'archéol.
 Rennes. 1) Mus. d'archéologie.
 2) Mus. de peint et d'antiquités.
 Rouen. Mus. d'antiquités.
 Saint-Brieuc. Mus. d'antiquités.
 Saint-Germain-en-Laye. Musée des antiquation. (największe we Francji).
 St.-Jean de Maurienne. Mus. d'antiq. savoisiennes.
 Saintes. Mus. des antiques.
 Sens. Mus. gallo-romain.
 Toulouse. Musée.
 Vannes. Mus. archeol.
 Vesoul. Mus. des antiquités.

Szwajcarya.

Avenches. Antiquarisches Museum.
 Baden (Aargau). Antiquar. Mus.
 Basel. Städt. antiq. Mus.
 Bern. Historisches Mus
 Chaux de Fonds. Städtisches Hist. Mus
 Chur. Rhätisches Mus.
 Colombier. Musée de la Ville. (prähistor.)
 Frauenfeld. Museum.
 Freiburg. Cantonal Mus. archeol. prähist.
 Genewa 1) Antiquar. Mus.
 2) Musée Fol (Archeol.)
 3) Société d'hist. et archéologie.
 Grandson. Historisches Museum.
 Lausanne. Cantonal Mus. (arch.)
 Luzern. Histor. Mus.
 Murten. Historisch. antiquarisch. Mus.
 Neuchâtel. Musée historique
 Rapperswil. Pölnisches National-Museum.
 St. Bernhard-Hospitz. Samml. archeol.
 St. Gallen. Städt. Mus.
 Schaffhausen. Histor. Mus.
 Solothurn. Histor. Mus.
 Winterthur. Städt. antiquar. Mus.
 Zofingen. Städt. Münz. und Alterthums-sammlung.
 Zürich. 1) Schweizerische Landes Mus.
 2) Ethnograph. Mus.
 3) Samml. d. Antiquarisch. Gesellschaft.

Muzeum archeologiczne w Wilnie.

(według d-ra I. Banzemera).

Założycielem jego jest Eustachy hr. Tyszkiewicz. Zajmując się przez wiele lat poszukiwaniami archeologicznymi i zbieraniem przedmiotów, mających związek z historią i archeologią, zgromadził wspaniały zbiór i bibliotekę. Przekonany, że zbiory wówczas tylko przynoszą prawdziwą korzyść, gdy są dostępnymi dla ogółu, nosił się długo z myślą utworzenia w Wilnie muzeum stałego. Na razie okoliczności nie pozwalały na urzeczywistnienie obywatelskiego jego zamiaru. Otworzył tedy swe prywatne muzeum dla ludzi nauki, a ponieważ powszechnie wiadano, że przeznaczą on swe zbiory pro publico bono, przeto mnóstwo okazów cennych, składanych do rozporządzenia hrabiego, powiększało jego zbiory.

Nareszcie w r. 1852-m hr. T. ułożył ustawę Muzeum starożytności i przesłał ją do Petersburga. Ustawa o Muzeum starożytności i tymczasowej Komisji archeologicznej

dopiero 20 kwietnia 1855 roku uzyskała potwierdzenie Najwyższe. Hr. T. ofiarował swe muzeum Komisji i stał się założycielem tej instytucji, a za jego przykładem poszli wszyscy dawniejsi na rzecz jego zbiorów ofiarodawcy.

Tyszkiewicz został kuratorem Muzeum i prezesem Komisji archeologicznej, Maurycy Krupowicz sekretarzem. Generał-gubernator miejscowy miał bliższy nadzór nad instytucją. Komisya składała się z prezesa, wice-prezesa i członków honorowych, rzeczywistych i współpracowników w liczbie nieokreślonej.

Urządzenie Muzeum wiele pracy i nakładów kosztowało, gdyż wypadło otrzymać lokal (w murach b. uniwersytetu) poddać gruntownej restauracji. Dokonało się to przy znacznej pieniężnej pomocy niektórych obywateli. Z początkiem roku 1856-go Muzeum było już urządzone. Ofiary wpływały bez przerwy, zapał był powszechny, a dary pieniężne współubiegały się z ofiarami przedmiotów, wśród rodzin litewskich starannie przechowywanych. Ogołacały się zbiory prywatne, a między darami były przedmioty wielkiej wartości.

Muzeum składało się z biblioteki, złożonej pierwiastkowo z 10,000 tomów (w tem 3,000 ofiarowanych przez założyciela, 7,000 przywieziono z zamkniętych klasztorów rzymsko-katolickich), i ze zbiorów archeologicznych. Te ostatnie, po skatalogowaniu przez Kirkora, zostały podzielone na 10 oddziałów.

Do najcenniejszych przedmiotów należały: posążek Perkuna, ofiarowany przez J. I. Kraszewskiego, posążek Kawosza, Praurymy, Astarte z okolic Nowogródka, mnóstwo popielnic, przystawek, pierścienie (59 sztuk), paciorki (637), bransolety brązowe i srebrne (61), bogaty zbiór broni kamiennej (736 sztuk), wreszcie zbroje, broń wszelkiego rodzaju, w tem słynny miecz z góry Mendoga, koleczuga z Orszy, złożona z 20,000 kółek żelaznych z których na każdym były napisy słowiańskie.

Dodatkowo znajdował się oddział Kirkora, składający się z 526-ciu zabytków.

Zbiór numizmatyczny, bardzo cenny i wzorowo ułożony, obejmował przeszło 3,000 monet i medali, przeważnie polskich i litewskich *).

Z wielką uroczystością dopełniono aktu inauguracyjnego 11 stycznia 1856 r. połączonego z pierwszym posiedzeniem Komisji archeologicznej. Do liczby pierwszych członków, w liczbie 51 należeli: Teodor Narbutt, J. I. Kraszewski, Herbert, Ignacy Chodźko, Wincenty Korotyński, J. Jaroszewicz, J. K. Wilczyński i inni.

Zadaniem komisji było: skreślenie przeglądu postępów archeologii, ułożenie wskazówek dla poszukiwań naukowych, ułożenie wykazu wszystkich jakie się znajdują w prowincyi horodyszcz, pieczar, cmentarzysk i t. d. Zebranie ścisłych wiadomości o miejscach i osobach, do których należą pamiątki wszelkiego rodzaju archeologiczne, niemniej o znakomitszych księgozbiorach, galeryach obrazów i t. d. Ogłaszanie materyałów, aktów, dyplomatów i t. d., wreszcie zbieranie materyałów do Słownika starożytnego zebranych pamiątek.

Że komisya gorliwie spełniała ten program, o tem mówią choćby ówczesne pisma peryodyczne wileńskie i warszawskie.

Gdy Cesarz Aleksander II zwiedzał szczegółowo Muzeum, a było to w 1858 r., wówczas raczył podziękować za gorliwą pracę prezesowi oraz członkom zarządu i Najmiłosiwiej zezwolił, ażeby odtąd Muzeum z komisją zostawały pod opieką Jego Cesarzkiej Wysokości Następcy Tronu.

*) Do muzeum włączono także oddział ornitologiczny, a w nim cały bogaty zbiór znakomitego naszego ornitologa Konstantego Tyzenhauza, oraz gabinet mineralogiczny (10,000 okazów) złożony z resztek po gab. min. b. Uniwersytetu Wileńskiego.

Komisyja rozwijała wielką czynność i wiele wyszło w ciągu dziesięciolecia cennych a nawet pomnikowych prac jej członków (E. Tyszkiewicz, Kirkor, Kraszewski, K. Tyszkiewicz, Krupowicz, Wilczyński i wielu innych). Niezmiernie cenne wydawnictwo rozpoczęła w r. 1862 pod tytułem „Musée archeologique á Wilno.“ Pierwszy zeszyt wyszedł w Paryżu, złożony z 38 tablic.

W r. 1864 według katalogu Krupowicza kolekcya archeograficzna składała się z 1,287 okazów, zbiór numizmatyczny z 6,636 monet i medalów (dział polski i litewski kompletny). Szttychy, portrety—3,887. Biblioteka 19,455 tomów. Gabinet zoologiczny 16,294 okazów. Mineralogiczny 11,400. Etnografia 406 okazów. Zbiór archeologiczny 3,655 przedmiotów.

Członków było: 75 rzeczywistych, 55 honorowych i 46 współpracowników.

Zamyślano o rozszerzeniu pożytecznej działalności. Grono uczonych mężów, którym oświata prowincyi leżała na sercu, postanowiło rozszerzyć pierwiastkową ustawę i zamienić komisję archeologiczną na Towarzystwo naukowe wileńskie. Pochwalał ten projekt Naczelnik kraju i wpływowe osobistości w Petersburgu.

Tymczasem nasunęły się przeszkody niezależne od Komisji. Egzystencya jej nagle zachwiana została, prezes jej podał się bowiem do dymisyi i otrzymał ją w kwietniu 1865 r.

Z dymisyą hr. T. *eo ipso* Komisya przestała istnieć. Kto chce się dowiedzieć, dlaczego ustąpił Tyszkiewicz, dlaczego wiele zbiorów usunięto z Wilna i przeniesiono je do Moskwy, do muzeum Rumiancowa, dlaczego wreszcie Komisję zreformowano, ten niech przeczyta „Дневникъ заведеній комисіи для разбора предметовъ, находящихся въ виленскомъ музеумѣ древностей.“ (Wilno, Syrkin, 1865).

Obecnie Muzeum stanowi część biblioteki publicznej. Chociaż wiele zbiorów przewieziono, jednakże i to, co pozostało, łącznie z przedmiotami, jakie w późniejszym, potyszkiewiczowskim okresie przybyły, stanowi kolekcję bardzo bogatą.

W roku 1896-m, za wyłączeniem biblioteki znajduje się w muzeum 11,733 przedmiotów.

Tak się rozpraszają zabytki krajowe.

W styczniu 1898 r. kustosz Muzeum wiedeńskiego, dr. Szombathy przedstawił członkom T-wa Antropologicznego nowy, cenny nabytek, zakupiony dla Muzeum Cesarzkiego od panów Władysława i Kazimierza Przybysławskich.

Jest to piękny zbiór wykopalisk przeddziejowych z Galicyi Wschodniej. Obejmuje on przedmioty ze wszystkich epok dawnych, a mianowicie z epoki neolitycznej, z węgierskiej epoki brązowej, właściwej epoki halsztackiej i z początków średniowiecza.

Zabytki *neolityczne* należą do grupy jasnobrunatnych naczyń glinianych, malowanych ornamentem spiralnym, który jest właściwym Galicyi Wschodniej i okolicom sąsiednim. Naczyń tego rodzaju zawiera zbiór bardzo piękne okazy. Pochodzą ze sławnej *Horodnicy*. Prócz tego gładzone topory krzemienne, ostrza strzał, narzędzia krzemienne w postaci sierpów, krażki gliniane do wrzecion i t. d. Szczególne zajęcie budzą dwa malowane posążki żeńskie z gliny, niestety, mocno uszkodzone. Pochodzą one, sądząc z materiału, z tego samego warsztatu co naczynia, nie są więc bezpośrednio importowane, ale pod względem firmy i ornamentacyi należą do grupy charakterystycznych naczyń posażków „Astarty“, rozpowszechnionych w krajach, położonych nad Morzem Śród-